

TALABALARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK OMIL VA
VOSITALARI

Ismoilov Sherzodbek Dilshodovich

Jismoniy madaniyat nazariyasi va uslubiyoti kafedrası o'qituvchisi

sherzod.qayirma@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqola talabalarning oilaviy hayotga tayyorlashda pedagogik omil va vositalari, tarbiyaviy qadriyatlari, insoniy fazilalari, bir-birlariga bo'lgan do'stona munosabatlari, o'z qarash va e'tiqodlari, oila va nikoh munosabatalraini o'z ichiga oladi.*

Аннотация: *В данную статью включены педагогические факторы и средства подготовки учащихся к семейной жизни, образовательные ценности, человеческие добродетели, дружеские отношения друг с другом, их взгляды и убеждения, семейно-брачные отношения.*

Abstract: *This article includes pedagogical factors and means of preparing students for family life, educational values, human virtues, friendly relations with each other, their views and beliefs, family and marriage relations.*

Kalit so'zlar: *talaba, oila, qadriyat, omillar, vositalar, nikoh, e'tiqod, fazilat, tarbiya, urf-odat, mexr-muhabbat, an'analar va ijtimoiy faollik.*

Ключевые слова: *студент, семья, ценности, факторы, инструменты, брак, вера, добродетель, образование, традиция, привязанность, традиции и социальная активность.*

Key words: *student, family, value, factors, tools, marriage, faith, virtue, upbringing, tradition, love, traditions and social activity.*

Hozirgi kunda talabalarni oilaviy hayotga tayyorlashda pedagogik omil va vositalar muhim ahamiyat kasb etadi.. Talabalar o'zlarini qiziqtirgan muammolar haqida ijodiy, mustaqil, erkin fikr yuritadalar, oila va nikoh masalasida fikr almashadilar, xalqimizning tarbiya tajribalari, oilalarning tarbiyaviy qadriyatlardan o'z chiqishlarida foydalanadilar. Talabalar o'z qarashlari va e'tiqodlarini asoslash, boshqalarning fikrini tanqidiy baholash, do'stlarning qarashlarini tahlil etishga o'rganadilar. Mashg'ulotlarda va auditoriyadan tashqari tadbirlarda ta'lim metodlari bilan birga tarbiyaning ishontirish metodi (ongning shakllanishi), faoliyatni tashkil etish (tajriba hosil qilish), talabalar xulqini rag'batlantirish va boshqalardan ham foydalaniladi. Bunda haqiqiy hayotdan olingan ideallar, namunalar tayaniladi. Zero, mazkur ideallar va namunalar asosida olib borilgan mashg'ulotlar talabalar ongida tasavvurlar hosil qilishga yordam beradi. Talabalar faoliyati pedagogik muammoli vaziyatlar yaratishda samarali natijalar beradi. Oilaviy tarbiyaga doir muammoli vaziyatlarni yechish suhbatlar, rolli o'yinlar asosida tashkil etilganligi muvaffaqiyatli bo'ladi. Muammoli vaziyatlarda rag'batlantirish va kelajak yo'lini ko'rsatish oila a'zolarining o'zaro munosabatlarida, guruhda talabalarning bir-biriga do'stona munosabatlarida namoyon bo'ladi. Biz talaba-

yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda milliy qadriyatlardan foydalanib, hozirgi davrdagi oila maqomini takomillashtirishda O'zbekiston Respublikasi prezidenti ta'kidlagan dolzarb masalalarni asos qilib oldik. Har bir insonga vatan tuyg'usi ana shu oiladagi ona suti bilan kirib, keyinchalik undagi an'analar, ota-onaning kasb-kori, mehr-muruvvati, tarbiyasi bilan shakllana boradi.

Inson ota-ona timsolida millati, boy milliy qadriyatlari bilan faxrlanib, bu tuyg'ular bog'cha va umumiy o'rta ta'lim maktabi, so'ngra oliy o'quv yurtlarida shakllanadi. Oliy o'quv yurtlarida esa ijtimoiy-gumanitar fanlarni hamda aniq fanlarni o'qitishda ularning imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda: Vatanga muhabbatning asl mohiyatini tushuntirish orqali vatanfurushlik, vatanga xiyonat kabi razil illatlarning paydo bo'lishiga sabab bo'lgan ildizlarni qirqish; Vatan tuyg'usini mustaqillikning asl mohiyatini anglash bilan uyg'un holda tushunish; Vatanning muqaddasligini onaning muqaddasligi kabi anglash; Vatanparvarlik o'z oilasi, vatanga hurmat, muhabbat tuyg'usi ekanligini, ularning ravnaqi yo'lida faollik ko'rsatish zarurligini talaba-yoshlarga yetkazishda "o'zga yurtida sulton bo'lguncha, o'z yurtida cho'pon bo'l", "o'zga yurtida shoh bo'lguncha, o'z yurtida gado bo'l", "ona yurtida omon bo'lsa, rangi-ro'ying somon bo'lmas", "vatanni sevmoq- iymondandir" kabi maqol va hikmatlarning maqol va hikmatlarning mazmun – mohiyatini tushuntirish, buyuk allomalarning, fan va jamoat (davlat) arboblarning hayotidan hikoyalar keltirish orqali singdiriladi. Bundan tashqari vatanparvarlik o'z –o'zidan tarbiyalanmaydi. Talaba-yoshlarni oila vatanparvari qilib tarbiyalashda quyidagilarga amal qilish lozim: Xalqimizning milliy qadriyatlari bo'lmish jismoniy chiniqtiruvchi o'yinlardan foydalanish; Talaba –yoshlar ishtirokida o'lkashunoslik ishlarini keng yo'lga qo'yish; Har bir o'quv yurtida milliy kasb-hunar sirlarini o'rgatishga doir faoliyatni keng joriy qilish; Sport musobaqalari, qo'shiq, san'at bayramlari, iqtidorli ijodkor yoshlar bilan o'tkaziladigan ijodiy kechalar, yoshlar muammosiga bag'ishlangan maxsus teleko'rsatuv va radioeshittirishlar, ekskursiyalari tashkil etish;

Oilaviy tanlovlar hamda hujjatli filmlar tashkil etib, ularda talabalarning faol ishtirok etishiga erishish; Ijtimoiy-ma'naviy muhitni sog'lomlashtirish, diniy aqidaparastlik, ma'naviy qashshoqlikning oldini olish maqsadida maxsus "Tarbiya dars" o'tkazish; muzey va tarixiy qadamjolariga sayohatlar O'zbekiston qahramonlari, Xalq og'zakijodi, O'zbek milliy hunarmandchilik namunalari o'rganish va kelgusi avlodlarga yetkazish maqsadida ilmiy ekspeditsiyalar uyushtirish va hokazo. Talaba-yoshlarni oila an'analari, shajarasi, kasb-kori, ma'aviy-axloqiy qadriyatlari asosida tarbiyalash, ular ongida oilaga sadoqat, o'zaro mehr-muhabbat, hurmat hissini shakllantirish orqali oilaviy hayotga tayyorlash samarali natija beradi. Buning uchun oliy o'quv yurtlarining boshlang'ich ta'lim va pedagogika-psixologiya yo'nalishlarida kurslarida "Tarbiya va uni o'qitish metodikasi", orqali "Oila muqaddas", "Mahalla demokratiya darsxonasi" mavzularining atroflicha o'rganilishi talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, "Oila" jurnalini nashr etish, "Oila psixologiyasi va pedagogikasi" kursining kiritilishi ham oila muammolarini hal qilishda yordam beradi. Ma'lumki, yoshlarning yot ta'sirlarga berilib ketishi natijasida, avvalo, oilalar, ota-onalar va ularning bolalari aziyat chekadilar. Shuning uchun bugungi kunda jamiyatni

sog'lomlashtirishda, ayniqsa, talaba-yoshlarning yot ta'sirlarga va virtuallashuvga berilib ketishidan ehtiyot bo'lish, bu xavflardan asrash uchun talabalarga chuqur bilim berish asosida ularni ongli ravishda kurashishga yo'llash lozim. Avvalo, talabalar hozirgi davrda jamiyatimizga xavf solayotgan mafkuraviy tahdidlarning asl mohiyatini tushunib olishlari zarur.

Ma'naviy-ma'rifiy sohada ajdodlarimizning ibratli hayotlari, yurtimiz ozodligi va mustaqilligi yo'lidagi jasoratlari, milliy va umuminsoniy qadriyatlar misolida zamonaviy bilimlarni egallash va shu orqali yoshlarning ongiga "Vatan menga nima berdi?" deb emas, "Men xalqim, vatanim uchun nima qilmoqdaman?", "Vatan yagonadir, vatan bittadir" degan qarashlarni, "Bu davlat meniki bo'lsa, shu yurt meniki bo'lsa, uning farovonligi, yorug' istiqboli uchun,

avvalo, o'zim kurashishim kerak" degan g'oyani singdirish kerak. Buning uchun ta'sirchan ma'naviy-ma'rifiy tarbiya usullari, ommaviy axborot vositalaridan samarali foydalanish, har bir yoshning ishda, shaxsiy va ijtimoiy hayotida barcha yoshlarga namuna bo'lishga erishish muhim vazifalardandir. Buyuk mutafakkirlarimiz, mumtoz allomalarimiz tomonidan yaratilgan boy ilmiy merosimiz, shuningdek, ilm fan va texnika taraqqiyoti, zamonaviy, falsafiy ilmlarni chuqur o'rganish, ularni uyg'unlashtirgan holda yosh avlod dunyoqarashini shakllantirish, diniy bag'rikenglik, yoshlarning diniy bilim ma'lumotga ega bo'lishlari asosida jamiyatda diniy ayirmachilikka yo'l qo'ymaslik, dunyoviy va diniy qarashlar hamda aqidalarni bir-biriga qarama-qarshi qo'yishga yo'l bermaslik ruhida tarbiyalash zarur. Turli zararli g'oya va mafkuralar, yozuv kuchlarga qarshi kurashish, yoshlarga tinchlik va totuvlikni qadrlash madaniyatini shakllantirish, sog'lom turmush tarzini vujudga keltirishga ko'maklashish ham dasturda nazarda tutilgan. Yosh iste'dodlarni izlab topish va ularni qo'llab-quvvatlash hamda talaba-yoshlar o'rtasida jinoyatchilik, diniy aqidaparastlik, g'iyohvandlik, loqaydlik kabi turli illatlarga qarshi kurashish, vatanimiz boyliklarini saqlash, atrof-muhitni muhofaza qilishni, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish lozim. Ijtimoiy-iqtisodiy sohada esa yoshlarni zamonaviy kasb-hunarga o'rgatish va unga milliy an'analarimiz, ustoz-shogird tajribasidan foydalanish, yoshlarni boqimandalik kayfiyatidan xalos etish, bozor iqtisodiyoti ko'nikmalari, mulkka egalik kilish shakllantirish, oliy o'quv yurtini tugatayotgan yoshlarni ish bilan ta'minlash uchun imkoniyatlardan foydalanish va yangicha fikrlaydigan mulkdorlarni tarbiyalash, "yosh oila" dasturini ishlab chiqish asosida ularni ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlash, ko'maklashish, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasiga e'tiborni kuchaytirish, talaba-yoshlarning zamonaviy iqtisodiy bilimlarni egallashlari uchun shart-sharoit yaratish asosiy vazifalardandir.

O'zbeklar qadimdan mehmondo'st xalq hisoblangan. Mehmondo'stlik me'yorini hozirgi kunda diplomatik aloqalar, bag'rikenglik, hamjihatlik, do'stlik, ijtimoiy hamkorlik, millatlararo totuvlik tamoyillari darajasiga ko'tarish maqsadga muvofiqdir. Milliy qadriyatlar yosh avlodda hayot va turmush estetikasi hamda uni avaylab asrashga muhabbat tuyg'ularini ham tarbiyalab kelgan. Hozirgi davrda zamonaviy binolarni bezashda xalqimizning milliy me'morchilik va boshqa san'at namunalaridan foydalanilmoqda. Xalq musiqa san'atining ravnaqi ham uning boy va zamonaviyligidan dalolat beradi. Xalqimiz yoshlarni tabiatni sevish, uni avaylab-asrash

ruhida tarbiyalashga ham e'tibor bergan. Hozirgi davrda tabiat va inson munosabatlarini aniqlash, uni muhofaza etish va saqlashda ham bu xislatlarni rivojlantirish katta ahamiyatga ega ekanligini talaba yoshlarga uqtirish lozim.

Milliy qadriyatlarda juda ko'p milliy urf-odatlar, an'analar va marosimlar borki, ularni o'rganish va zamon ruhiga mos ravishda davom ettirish zarur. Farzand tug'ilishi, to'y-hashamlar, aza bilan bog'liq urf-odatlar shular jumlasidandir. Suyunchi, chaqaloqni cho'miltirish, yangi farzand ko'rgan onani parvarish qilish, bolaning o'smir va o'spirinlik davrida eyish va ichishi, kiyinishi, gigienik talablarga rioya etishi kabi tamoyillar talaba yoshlar hayotining eng muhim qirra ekanligiga e'tibor berishimiz kerak. Shu bilan birga, unutilib ketayotgan motam urf-odatlari hamda marosimlari va ularning qoidalari o'g'il qizlarga tanishtirish ham muhimdir. Chunki yoshlar oilada o'tkaziladigan rasm-rusumlarni hamma vaqt ham bilavermaydilar. Masalan, marhumni dafn etish bilan bog'liq talab va odatlar, qoidalar juda ko'p. Ana shularni ularga katta yoshlilar o'rgatishlari zurrur. Milliy qadriyatlarda eng qadrlanadigan xislatlardan yana biri bilim olish va aqliy tarbiyadir. Ilmiylilik va aqliy tarbiyaning asosi kitobxonlik hisoblanadi. Kitobxonlik avloddan avlodga o'tib kelgan an'ana. Oila davralarida bedilxonlik, fuzuliyxonlik, navoiyxonlik, dostonlar aytish, keksa buvilarning ertaklar aytib berishlari, qizlar davralarida she'rxonliklar bularning barchasi badiiy adabiyot, kitob, kitobxonlikka, qiziqish uyg'otgan, yoshlarning aqlini charxlagan. Xozirgi davrda ham bu an'analarni takomillashtirish, kitob va kitobxonlikni rivojlantirish zarur. Demak, biz yuqorida keltirgan fikrlardan ayon bo'ldiki, milliy qadriyatlar yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda muhim manba hisoblanadi. Qadimiy oila an'analari va urf-odatlari hozirgi yangilari bilan qo'shilib, uyg'unlashib borar ekan, bu jarayon yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda samarali natijalar berishi muqarrar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Байджанов, Б. Х. (2020). Таълим жараёнида илғор хорижий тажрибаларни самарали қўллаш механизмлари. *Science and Education*, 1(2), 514-519.
2. Baydjanov, B. K. (2021). PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF INFORMATION COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS. *Theoretical & Applied Science*, (7), 171-178.
3. Baydjanov, B. K. (2022). Methodology of Pedagogical Science and its Axiological Possibilities. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(10), 352-363.
4. Baydjanov, B. (2021, March). COMPATIBILITY OF NEW
5. Dilshodovich, I. S. (2022). TALABALARDA FAMILISTIK KOMPETENSIYANING SHAKLLANTIRISHNING XUQUQIY ASOSI SIFATIDA. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(12), 1210-1215.
6. Dilshodovich, I. S. (2023). TALABALARNING FAMILISTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK TIZIMINI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(18), 874-879.

7. Dilshodovich, I. S. (2022). TALABALARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHDA MILLIY URF-ODAT VA AN'ANALARDAN FOYDALANISH. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 2(23), 476-479.

8. Dilshodovich, I. S. (2022). OF PREPARING STUDENTS FOR FAMILY LIFE CONTENT AND LEPROSY. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(2), 117-123.

9. Dilshodovich, I. S. (2023). DIDACTIC POSSIBILITIES OF FORMATION OF FAMILIAR COMPETENCE IN ADOLESCENT BOYS. *European journal of education and applied psychology*, (1), 3-6.

10. Tuychieva, I. I. (2018). Mechanisms Ensuring Children's Thought Activity Development at Preschool Education Process. *Eastern European Scientific Journal*, (6).

11. Туйчиева, И. И. (2019). Вопросы обеспечения активизации мыслительной деятельности детей в процессе дошкольного образования. In *PSYCHO-PEDAGOGICAL PROBLEMS OF A PERSONALITY AND SOCIAL INTERACTION* (pp. 22-25).

12. Tuychieva, I. (2015). The concept of pedagogical innovation in modern education. *The Advanced Science Journal*, 87-90.

13. Ibragimovna, T. I. (2021). LEGAL AND REGULATORY FUNDAMENTALS OF REFORM OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN UZBEKISTAN.

14. Tuychiyeva, I. I. (2017). Question of Using Linguo-cultural Material for Learning Native Tongue in Professional Colleges. *Eastern European Scientific Journal*, (4), 84-88.